

نقش آموزه های نماز و مسئولیت انسان در برابر تولیدات گیاهی سالم و کاربرد سموم کشاورزی

مرتضی عرب سلمانی و مریم ممیزی

عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی تهران و دبیر آموزش و پرورش ورامین

mortezaarabsalmani@Yahoo.com

چکیده :

اثرات زیان بار مصرف مواد شیمیایی در تولید محصولات کشاورزی و بر هم زدن تعادل بیولوژیک در زیستگاه جانوری و گیاهی بر هیچ کس پوشیده نیست. آلودگی های زیست محیطی با ورود این محصولات کشاورزی آلوده به چرخه زنجیره غذایی به طور عجیبی گسترش یافته است. نتیجه این افزایش تولید با مصرف بی رویه مواد شیمیایی، اثرات مخرب بر سلامت انسان و دام و آلودگی بیشتر محیط زیست است. در اندیشه تعالی بخش اسلام مسئولیت جزئی جدایی ناپذیر آفرینش آدمی است و باید نسبت به تمامی رفتار های خود پاسخ گو باشد و عواقب مثبت یا منفی آنها را به پذیرد. رفتار، گفتار و کردار ما نشان از حس مسئولیت شناسانه ما دارد. بدیهی است هر چه انسان مسئولیت پذیر تر باشد، در راه رسیدن به تکامل و موفقیت نوع بشر و محیط اطراف آن پیشگام تر خواهد بود. انسان نماز گذار به جهت صداقت در رفتار و عملش که از خداوند تقاضای خیر می کند و به صالحین درود می فرستد ، مالک اصلی زمین و وسایر کائنات را خداوند می داند، از گمراهان دوری می جوید، و به خداوند توکل دارد باید در تولید محصولات گیاهی و دامی خود دقت نموده و در کاربرد سموم که باعث مرگ و ضرر به انسان و طبیعت می شود ، در کاربرد کودها و مواد شیمیایی و فاضلاب رعایت استانداردهای لازم را بنماید تا گرفتار حقوق مردم (حق الناس) نگردد.

کلمات کلیدی : نماز ، تولیدات گیاهی ، سموم

مقدمه :

اثرات زیان بار مصرف مواد شیمیایی در تولید محصولات کشاورزی و بر هم زدن تعادل بیولوژیک در زیستگاه جانوری و گیاهی بر هیچ کس پوشیده نیست. آلودگی های زیست محیطی با ورود این محصولات کشاورزی آلوده به چرخه زنجیره غذایی به طور عجیبی گسترش یافته است. تفکر گریز از این حوادث خود می تواند راه جدیدی را به تدریج باز نموده و نسل بعدی را از خطر ناشی از مصرف بی رویه سموم نجات دهد. بعد از جنگ جهانی دوم تولید با استفاده از کودهای شیمیایی و سموم آفتکش کلره آلی (Organochlorine) افزایش یافت و استفاده از ماشین آلات کاشت، داشت و برداشت و به دنبال آن کاربرد علفکش ها باعث افزایش چشمگیری در تولید شد اما نتیجه این افزایش تولید با مصرف بی رویه مواد شیمیایی، اثرات مخرب بر سلامت انسان و دام و آلودگی بیشتر محیط زیست بود. در قرن اخیر اثرات زیان بار تولیدات شیمیایی در رابطه با کشاورزی و بر هم زدن تعادل بیولوژیک در زیستگاه جانوری و گیاهی همواره بر هیچ کس پوشیده نیست . در این راستا آلودگی محیط زیست در رابطه با معرفی محصولات کشاورزی آلوده از طریق زنجیره غذایی به طور عجیبی مورد تهاجم سموم شیمیایی قرار گرفته است که تفکر گریز از این حوادث خود می تواند راه جدیدی را به تدریج باز نموده و نسل بعدی را از خطر تهاجم ناشی از مصرف بی رویه سموم نجات دهد. در کشور ما ایران در سالهای گذشته برخی محققین به پاره ای از خطرات آلودگی مصرف سموم شیمیایی آفت کش ها اشاره کرده اند و تحقیقاتی در رابطه با پایداری سموم کلره در خاک مزارع پنبه گلستان و برنج در استان مازندران انجام شده است که نتایج بدست آمده مسائل فوق را تأیید می نماید. (بهبودی ، ۱۳۶۰ ، تیموری و شکرایی ، ۱۳۵۸) . همچنین در کشورهای پیشرفته از دهه ۱۹۸۰ این مساله مورد توجه زیادی واقع شده است که نه تنها استفاده از بعضی سموم حشره کشها و قارچکشها را منع نموده اند بلکه دلایل کافی نشان داده شده است که مصرف بی رویه این سموم سبب افزایش بعضی از بیماریهای مزمن و سرطان زا در انسان می شود. مرگ میلیونها ماهی در رودخانه پیر بازار در استان گیلان در سال ۱۳۵۵ شمسی از حوادث بسیار مهم محیط زیست در کشور بود که زنگ خطری را به صدا در آورد . این مساله بیشتر مردم را متوجه این نکته با اهمیت نمود که محیط زیست نواحی دریای خزر در شمال ایران در معرض خطر جدی قرار دارد . برخی از محققین سم شناسی معتقدند که شیوع روز افزون انواع بیماریهای مزمن و سرطان زا در رابطه با چهار نوع آفت کش بوده که تا کنون در کشور آمریکا گزارش شده است که می توان به ترتیب به لینوران ، کاپتان ، بنومیل ، فولیت ، پرمترین و همچنین کلروتالونیل اشاره نمود که در ردیف ده آفت کش اولیه هستند . به احتمال زیاد وقوع بیماری سرطان در میان جمعیتهای انسانی را به سموم مذکور نسبت داده اند (Archibald & Wonter , 1989) . لازم به ذکر است که اغلب این سموم از طریق استفاده نامناسب و تجمع باقیمانده آنها در بافتهای گیاهی و در میان محصولات غذایی به تدریج وارد چرخه تغذیه انسان گردیده است .

آلودگی آب دریاها و رودخانه‌ها نیزشایان توجه است چون این آلودگی سبب از بین رفتن آبزیان به ویژه ماهی‌ها می‌شود. در نتیجه سازمان بهداشت جهانی در حال حاضر برنامه‌های وسیعی را مورد مطالعه و بررسی قرار داده است. بر اساس گزارش این سازمان بیش از ۱۰۰۰ نوع آفت کش با بیش از صد هزار فرمول شیمیایی تا کنون مورد استفاده قرار گرفته است که این خود نشان می‌دهد قرار دادن یک فرایند جایگزین در مقابل این گونه مواد شیمیایی به راحتی کار آسانی نیست (Watherson, 1991). مطالعات وسیعی که از قرن گذشته تا به حال انجام شده نشان می‌دهد امکان استفاده از یک سیستم جایگزین برای بشر همواره در طول این مسیر بر تلاطم تهیه غذا موجود بوده است به عنوان مثال اهمیت کودهای بیولوژیکی و استفاده از میکرو ارگانیسمهای مفید مختص قرن حاضر نبوده بلکه روند مناسبی در کشاورزی پایدار بوده است که جای خود را متأسفانه به تدریج با معرفی مواد فعال و تاثیر گذار شیمیایی در زمان سریع تعویض نموده است. البته انتظار کشاورز از گیاهپزشکان همواره این بوده است که بتواند با کنترل سریع از صدمات جبران ناپذیر آفات جلوگیری نمایند و با بیماری مبارزه نمایند لذا این مساله موجب شده که پیامدهای فوق نصیب کشاورز امروزه گردد و سایر فرایندهای مورد نیاز فقط در کشاورزی سنتی باقی بماند. به کشاورزان کمک میکند تا خسارت ناشی از حمله عوامل خسارت زا را کاهش داده و به اقتصادی شدن کشت پنبه کمک می‌نماید.

بصورت کلاسیک مدیریت آفات را به ۵ مرحله تقسیم بندی می‌کنند.

۱- مرحله ابتدایی یا معیشتی (Subsistence phase):

در این مرحله کشت بصورت دیم و غیرآبیاری کشت می‌شد و میزان محصول در هکتار بسیار کم بود. حفاظت گیاهان در مقابل حمله آفات، توسط انسان انجام نمی‌شد و با تعادل طبیعی و مقاومت میزبان، میزان خسارت ناشی از آفات بسیار کم بود.

۲- مرحله سود آوری و رشد بهره برداری (Exploitation phase):

در این مرحله جهت افزایش محصول مزارع آبیاری، ارقام جدید معرفی و تغذیه گیاهی فعال شد. استراتژی کنترل آفات بر اساس مصرف حشره کش های آلی و بصورت دوره ای و نوبه ای قرار داشت.

۳- مرحله بحران (Crisis phase):

در این مرحله استفاده نوبه ای و متوالی حشره کش ها برای تولید ضروری بوده، آفات درجه دوم طغیان نمودند و مقاومت به آفات گزارش شد.

۴- مرحله فاجعه یا مصیبت (Disaster phase):

در این مرحله محصول بصورت معنی داری کاهش یافت و هزینه های تولید افزایش یافت.

۵- مرحله مدیریت تلفیقی (The integrated control phase):

بطور خلاصه در این مرحله هماهنگی کلیه تخصص ها برای تولید محصول ضرورت دارد و مزرعه به عنوان یک اکوسیستم زراعی در نظر گرفته می‌شود که هرگونه فعالیت در آن بر عملکرد نهایی یا محصولات با موجودات زنده اثر مستقیم یا غیرمستقیم دارد. نوع فعالیت باید بر اساس معیارهای اقتصادی، حفظ محیط زیست، سلامت موجودات زنده و تکنولوژی قابل دسترس و مسائل اجتماعی انتخاب می‌شود. مدیریت تلفیقی آفات (IPM) ترکیب روش های غیرشیمیایی با حداقل مصرف آفت کش ها جهت مدیریت آفات می‌باشد. به دلیل سیستم ساماندهی شده و نظام مند تولید در بنه ها و سازمان های زراعی در ایران و استفاده از روش های زراعی و طبیعی جهت تولید و مدیریت آفات در زراعت، تا قبل از رواج سموم و کودهای شیمیایی، تولید در ایران اثرات سوء جانبی نداشت ولی بعد از رواج سموم و کودهای شیمیایی و به هم خوردن نظام های تولید در ایران با اصلاحات اراضی و کنار گذاشتن هر آنچه که از تولید در شرایط بومی می‌دانستیم به بهانه مدرن شدن باعث تغییرات زیادی در جمعیت آفات و خصوصیات خاک های زراعی ایران شد. آنچه در مورد تاریخچه مدیریت تلفیقی آفات در منابع نوشته شده، مثل سایر تاریخچه ها منطبق با شرایط ایران نیست. به جز در بعضی مناطق که سیاست هفته ای مصرف کردن سموم، رایج بود. استفاده از روش های IFM, JCM, IPM و IDM (نه روش و تکنولوژی جدید) گرچه ایده های جدیدی را ارائه می‌دهند ولی در بسیاری از موارد باید با نظام های بومی و توجه به تکنولوژی و مسائل اجتماعی و سیاسی نظام مند گردند. در مدیریت آفات تأکید بر حفظ جمعیت آنها در حداقل اندازه به گونه ای که هیچ گونه خسارت اقتصادی وارد نشود می‌باشد. به بیان دیگر مدیریت تلفیقی آفات یک سیستم مدیریت است که با در نظر گرفتن مسائل اقتصادی، اجتماعی، نظام های تولید منطقه ای، ملاحظات زیست محیطی و دینامیسم جمعیت گونه های آفت، تمام روش های مناسب را با توجه به تکنولوژی قابل دسترس به نحوی بکار می‌برد که سطح جمعیت آفت (کلیه عوامل خسارتزای زنده) در زیر سطح زیان اقتصادی قرار گیرد. آفت کش ها در ایران مانند بسیاری از کشورهای جهان به عنوان مهم ترین روش کنترل آفات مطرح بوده و سالانه بین ۲۰ تا ۲۵ هزار تن از این ترکیبات شیمیایی در کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد. مراحل بکارگیری یک آفت کش در کشور از مرحله تولید، واردات و ثبت شروع شده و با طی مراحل توزیع و انبارداری به مرحله مصرف

می‌رسد. رعایت اصول و قوانین موجود در تولید، فرمولاسیون، واردات، ثبت آفت‌کش‌ها، توزیع آفت‌کش‌ها، تکنولوژی کاربرد، نحوه استفاده از آفت‌کش‌ها، از ضروریات استفاده از آنها می‌باشد. هنگامیکه آفت‌کش‌ها به صورت مدیریت شده، قانون‌مند و نظارت شده مراحل ذکر شده را طی نمایند با اطمینان بیشتر می‌توان از آنها استفاده کرد. چنانچه فرایند تأمین و استفاده از آفت‌کش‌ها در کشور بدون برنامه و خارج از اصول مدیریتی و اخلاقی باشد مشکلاتی مانند ایجاد نژادهای مقاوم در برابر سموم، شیوع آفات درجه دوم، اثرات نامطلوب روی موجودات غیر هدف (پارازیتوئید و پردها)، باقیمانده سموم در محصولات کشاورزی و مسمومیت مستقیم برای مصرف کننده تشدید پیدا خواهد کرد. در این مقاله بیشتر به بررسی مسائل اجتماعی ایران در کنترل آفات و اهمیت نماز در رعایت استانداردهای تعیین شده توسط کشاورزان با توجه به مسلمان بودن و اکثریت شیعه آن پرداخته می‌شود. بخش کشاورزی به لحاظ دارا بودن توانمندی‌های قابل توجه در منابع و عوامل تولید توانسته است در شرایط کنونی با تأمین ۸۵ درصد مواد غذایی مورد نیاز جمعیت کشور، حدود یک سوم تولید ناخالص داخلی، یک چهارم اشتغال کشور و ۲۶ درصد ارزش صادرات غیر نفتی را به خود اختصاص دهد. از آنجائیکه در رژیم غذایی یک نوع غذا ممکن است مدت زیادی مصرف شود این امر سبب تجمع عناصر سنگین در بدن می‌گردد که پس از چند سال عوارض آن مشهود خواهد شد. فلزات سنگین پنج برابر آب عناصر پایداری هستند که بدن نمی‌تواند آنها را تجزیه کند و در بافت زنده، جمع می‌شوند. فلزات سنگین به صورت فلزی هیچ نقشی در بدن ندارند و می‌توانند بسیار سمی باشند. این فلزات در غلظتهای بالا می‌توانند در بعضی فاکتورهای حیاتی بدن اختلال ایجاد کنند. برای مثال آهن، از آنمی (نوعی کم‌خونی) جلوگیری می‌کند و روی، در بیش از ۱۰۰ واکنش آنزیمی نقش کو فاکتور را بازی می‌کند. در حالت طبیعی، آنها در غلظتهای پائین وجود دارند و به عنوان فلزات کم مقدار شناخته می‌شوند و اگر با سرعتی بیش از راههای سم زدایی بدن در بافتها تجمع کنند، بعد از مدتی، به سطوح غلظتی سمی می‌رسند و به تدریج سمیت خود را آشکار می‌کنند. تحقیقاتی که روی اثرات سمی فلزات سنگین انجام شده، تأیید می‌کنند که این مواد می‌توانند مستقیماً با مختل کردن عوامل مغزی و عصبی بر رفتارها اثر بگذارند آنها بر مواد انتقال دهنده پیامهای عصبی و عملکرد آنها تأثیر دارند و فرایندهای متابولیکی بیشماری در بدن را تغییر می‌دهند. سیستمهایی که عناصر فلزی سمی، می‌توانند آنها را خراب کنند یا کارشان را با مشکل مواجه کنند جاهایی مثل: خون و عروق قلبی، مسیرهای سم زدایی بدن (کولون، کبد، کلیه و پوست)، غدد هورمونی درون ریز، مسیرهای تولید آنزیمی، آنزیمها، سیستم گوارش، ایمنی، اعصاب مرکزی و محیطی، تولید مثل و مجاری ادراری هستند. فلزات سنگین می‌توانند واکنشهای حساسیتی را افزایش دهند، جهشهای ژنتیکی ایجاد کنند، با عناصر کمیاب مفید برای بدن در واکنشهای بیوشیمیایی رقابت کند و نیز مثل آنتی بیوتیکها عمل کنند و هر دو دسته مفید و مضر باکتریها را از بین ببرند. فلزات سنگین همچنین می‌توانند اسیدپتیه خون را افزایش دهند و بدن برای حفظ pH مناسب خون، کلیسم را از استخوانها بیرون می‌کشد. به علاوه فلزات سنگین شرایطی را ایجاد می‌کنند که منجر به التهاب در شریانها و بافتها می‌شوند که خود باعث خروج بیشتر کلیسم به سمت بافتها به عنوان بافر می‌شود. کلیسم ناحیه ملتهب را مثل یک پانسمان می‌پوشاند، مشکل این ناحیه حل می‌شود اما مشکل دیگری ایجاد می‌شود؛ به طور مثال، سخت شدن دیواره شریان و انسداد پیشرونده شریان. اگر جای کلیسم از دست رفته پر نشود برداشت دائمی این ماده معدنی مهم از استخوانها باعث پوکی استخوان (کاهش چگالی استخوان که آن را ترد و شکننده می‌کنند می‌شود. مطالعاتی که در جریان است نشان می‌دهد که هر مقدار جزئی از عناصر سمی، نتایج منفی بر سلامتی دارند، هر چند این اثر از فردی به فرد دیگر متغیر است. رژیم غذایی، وضعیت متابولیسم، سلامتی کانالهای دفع سموم، و طریقه و درجه قرار گرفتن در معرض فلزات سنگین همه بر واکنش افراد مؤثر است. کودکان و سالخوردگان که سیستم ایمنی ضعیفتری دارند در مقابل مسمومیت با این مواد، آسیب پذیرترند. کلیه و کبد محل مناسبی جهت تمرکز کادمیوم می‌باشند. نیمه عمر بیولوژیک کادمیوم در انسان، در بافت‌های نرم و استخوان، ده تا سی سال می‌باشند. سرعت متیلاسیون کادمیوم در مقایسه با عناصر جیوه، آرسنیک، سرب، بسیار کمتر بوده و تنها دو باکتری به نامهای *Pseudomonas.sp* و *Staphylococcus aureus* قادر به متیلاسیون کادمیوم، در محیط‌های آبی هستند (WHO 1984). بیماری جدی ناشی از آن در انسان بیماری به نام ایتایی-ایتایی (بیماری روماتیسم یا تغییر شکل دردناک اسکلتی) می‌باشد. اثرات اصلی سمیت کادمیوم بر روی ریه‌ها، کلیه‌ها، استخوان‌ها می‌باشد. اثرات حاد ناشی از استنشاق آن، شامل برونشیت، ذات‌الریه و مسمومیت در کبد است. استنشاق مزمن ترکیبات کادمیوم، به شکل بخارات یا گرد و خاک، ایجاد ورم ریوی می‌کند که در این حالت کیسه‌های کوچک هوایی بزرگ شده و عاقبت در اثر حجم کم ریه تخریب می‌شوند. در هر دو استنشاق مزمن و جذب کادمیوم از طریق دهان ترشحات کلیه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، که در اولین مرحله دفع پروتئین توسط لوله‌های پروکسیمال کلیه می‌باشد. به نظر می‌رسد کادمیوم، مقاومت دفاعی بدن را بخصوص مقاومت میزبان را در برابر باکتری و ویروس‌ها کاهش می‌دهد. کادمیوم ممکن است باعث مینرال زدایی اسکلت و افزایش شکنندگی استخوان و خطر شکستگی شود. سمیت حاد با کادمیوم، ممکن است باعث مرگ حیوانات و پرندگان شده و مسمومیت شدید در آبزیان ایجاد کند. جذب کادمیوم از ریه‌ها نسبت به روده مؤثرتر است و ۵۰٪ کادمیومی که از طریق دود سیگار استنشاق شود، ممکن است جذب گردد. به طور میانگین در افراد سیگاری غلظت کادمیوم در خون ۴-۵ بار و در کلیه ۲-۳ بار بیشتر از افراد غیر سیگاری است. مقادیر کم نیکل برای تولید سلول‌های قرمز خون در بدن انسان نیاز می‌باشد، هر چند در مقادیر بالا تا حدودی می‌تواند سمی باشد. به نظر می‌رسد نیکل در کوتاه مدت مشکلاتی ایجاد نمی‌کند اما در طولانی مدت می‌تواند

باعث کاهش وزن بدن، صدماتی به قلب، کبد، تحریک و حساسیت بالا شود. اغلب نمک های نیکل که از طریق غذا وارد بدن می شوند، دفع میگردند، نیمه عمر نیکل حدود ۱۱ ساعت است. مقدار طبیعی نیکل در بدن، به طور متوسط حدود ۷/۳ نانوگرم بر کیلوگرم است. بیشترین غلظت نیکل در استخوان، ریه، کلیه و کبد دیده می شود (Merian 1992). EPA حداکثر غلظت مجاز نیکل را، ۲۰ نانوگرم در کیلوگرم در روز و حداکثر میزان قابل تحمل روزانه را ۱/۲ میلی گرم در یک انسان ۶۰ کیلوگرمی پیشنهاد کرده است. سرب بعلت سنگینی و زنش کمتر از راه ریه وارد بدن می گردند. سرب و املاح آن در شیره معده ای و روده ای حل گشته و به شکل کلرور مضاعف سرب و سدیم در می آید که سم آن خطرناک و به مقدار ناچیز در بدن باعث مرگ میشود. نشانه های مسمومیت ناشی از مس ورم معده و روده است که با استفراغ همراه خواهد بود در مسمویت شدیدتر سستی عضلانی و ضعف مفرط و اختلالات کبدی و یرقان و کم خونی نیز حادث خواهد شد. مسمویت مس هنگامی که با آرسنیک همراه شود بسیار شدید و خطرناک است.

اسلام و مسئولیت انسان در مورد خدا، خود، دیگران و طبیعت :

در اندیشه تعالی بخش اسلام مسئولیت جزئی جدایی ناپذیر آفرینش آدمی است و باید نسبت به تمامی رفتار های خود پاسخ گو باشد و عواقب مثبت یا منفی آنها را به پذیرد. رفتار، گفتار و کردار ما نشان از حس مسئولیت شناسانه ما دارد. بدیهی است هر چه انسان مسئولیت پذیر تر باشد، در راه رسیدن به تکامل و موفقیت نوع بشر و محیط اطراف آن پیشگام تر خواهد بود. به عبارت دیگر مسئولیت همان بار امانت الهی است که حوزه بروز اثرات آن در رفتارهای اجتماعی و فردی انسان نمایان می شود. دستورات اسلام از جمله نماز که به تکالیف و وظایف و حق و حقوق انسان اشاره دارد و پیامد های مثبت و منفی رفتار فردی و اجتماعی انسان را گوشزد کرده است، از همه میخواهد تا برای بهبود زندگی فردی و تداوم حیات اجتماعی نوع حیات کوشا باشد و با شناسایی آنها ذبه خوبی از عهده آن برآید. امروزه دامنه گستره و پخش تولیدات گیاهی از حوزه تامین نیاز های فردی، خانوادگی و قبیله ای فراتر گذاشته و به ابعاد ملی و بین المللی رسیده است. تولیدات گیاهی از جمله موز، گندم، جو، خشکبار، سبزیجات چه به صورت تازه و خشک شده و یا کنسرو در بازارهای داخلی محلی و شهرهای مختلف و با استفاده از تجارت بین الملل به اقصا نقاط جهان فرستاده و یا وارد می شوند. هرگونه کیفیت مواد تولیدی قادر است بر سلامت یا بیماری طیف گسترده ای از افراد تاثیر به گذارد لذا سلامت این تولیدات از اهمیت ویژه ای برخوردار است و کوتاهی در انجام آن باعث ضرر مالی و انسانی و مصداق حق الناس می گردد. از طرف دیگر بر اساس قاعده " ضرر رساندن و ضرر دیدن وجود ندارد" که در اسلام ذکر شده تولید محصول سالم از وظایف هر مسلمان است.

از نظر مسئولیت چهار نوع مسئولیت را می توان برای انسان تصور نمود :

۱ - مسئولیت دینی که شامل آن دسته از وظایف است که در قالب واجب، حرام، مستحب و مکروه از انسان خواسته شده است.

۲ - مسئولیت قانونی که شامل قوانین موجود در جامعه که برای تنظیم روابط بین افراد و جامعه وضع گردیده است.

۳ - مسئولیت اخلاقی که از فطرت پاک و وجدان آدمی منشا گرفته است.

۴ - مسئولیت اجتماعی که عبارت از تعهدات انسان در زندگی اجتماعی و طبیعت.

حال باتوجه به این چهار مسئولیت به بررسی نقش انسان نماز گذار در تولید محصول سالم می پردازیم

۱ - از جنبه مسئولیت دینی : از جمله مسئولیت های انسان به پا داشتن نماز است که تاکید زیادی بر آن شده است. با نگاهی اجمالی به انواع نماز ها و تاکید بر جماعت گذاردن آنها تاکید است که انسان در برابر اجتماع خود مسئول است و هر روزه باید آموزش و تذکرات در این مورد را به او یاد آور شد. مسائل نماز را می توان از دوجنبه بررسی نمود

الف : مقدمات نماز: نگاهی به مقدمات نماز و احکام آنها می توان دریافت هرکس نماز گذار باشد از آلوده نمودن خوراک و محیط انسانها اجتناب می نماید زیرا که صحت نماز را وابسته به آن دانسته اند. به عنوان نمونه از رساله عملیه امام خمینی مواردی ذکر می گردد. مسائل ذکر به عنوان نمونه شامل احکامی می شود که ناظر بر حقوق دیگران است و شامل مقدمات برای نماز بجا آوردن است. که در صورتیکه صحیح انجام نشود باعث بطلان نماز می شود. آنچه از این احکام می توان برداشت نمود این است که ضرر رساندن به انسان و جانوران، آلوده نمودن غذای انسان و دام و خوردن چیزهایی که باعث ضرر به انسان میشود حرام است.

مسئله ۱۱ : مسائلی را که انسان غالباً به آن نیاز دارد، واجب است که یاد بگیرد.

مسئله ۷۹ : ...تخلی در زیر درختی که میوه می دهد، مکروه است...

مسئله ۸۰ : ... بول کردن در سوراخ جانوران و در آب مکروه است ...

مسئله ۱۴۱ : خوردن چیز نجس به اطفال در صورتیکه ضرر داشته باشد ، حرام است.

مسئله ۸۱۵ : لباس نماز گزار باید غصبی نباشد و نماز خواندن با آن حتی با دکمه غصبی نماز را باطل می کند.

مسئله ۸۶۶ : نماز خواندن در ملک غصبی باعث باطل شدن نماز می گردد. (براساس تعریف غصب آن است که انسان از روی ظلم ، بر مال یا حق کسی مسلط شود).

مسئله ۱۱۵۹ : شکستن نماز واجب از روی اختیار حرام است ولی برای حفظ مال و جلوگیری از ضرر مالی یا بدنی مانعی ندارد.

مسئله ۲۶۳۰ : خوردن چیزی که برای انسان ضرر دارد حرام است.

با نگاهی به مسائل آلوده کننده محیط و غذای انسان و جانوران و گیاهان از جمله فاضلاب ها و مواد شیمیایی و سموم که در تولید محصولات استفاده شده و با همراه داشتن املاح سدیم ، کلر ، بر میکروارگانیزم های بیماری زا ، فزات سنگین مثل سرب ، کادمیوم و جیوه ، نیترات و ترکیبات آلی و معدنی مضر دیگر می باشند. مصرف مستقیم آنها در صورتیکه با رعایت قوانین موجود استفاده نگردد می تواند تبعات زیست محیطی بسیار نامطلوب از جمله ، شور شدن خاک ، تخریب ساختمان خاک، مسمومیت گیاه و کاهش عملکرد آنها ، آلودگی منابع آبهای سطحی و زیر زمینی و شیوع بیماری های مهمی در انسان شود. که می توان به صورت خلاصه به صورت زیر بیان نمود. این مسائل از مسائل مهم جوامع بوده و در صورتیکه توسط تولید کنندگان رعایت نگردد باعث ضرر به مصرف کنندگان گاه بی اطلاع شده و شامل حق الناس می گردد.

۱ - تولید محصول ناسالم و حاوی آلودگی های میکروبی و باقیمانده فلزات سنگین .

۲ - تهدید بهداشت عمومی از جمله بروز سرطان ، حصبه ، وبا ، اسهال ، نفرو توکسین ، سندروم آبی کودکان ..

۳ - آلوده نمودن منابع پایه از جمله آب ، خاک و گیاه

۴ - به مخاطره انداختن پایداری تولید شامل افت تدریجی حاصلخیزی خاکو گسترش بیابان زایی و مهاجرت روستاییان

ب : کلمات و بار مفهومی الفاظ بکار برده شده : گرچه ماتوانایی درک تمام فلسفه و مفهوم کلمات رانداریم ولی وقتی به سوی رستگاری (حی الفلاح) و بهترین کارها(نماز) ، صراط مستقیم ، و دوری جستن از مغضوبین و ضالین دعوت می شویم ، رستگاری و گمراه نشدن حاصل نمی شود ، مگر رعایت حقوق مردم.

۲ - از جنبه مسئولیت قانونی : نگاهی به قوانین موجود در زمینه تولیدات گیاهی در سازمان حفظ نباتات ، استاندارد و آب متوجه می شویم که قانون گذار برای صلاح جامعه قوانینی وضع نموده که رعایت آنها توسط نماز گذار واجب می باشد. تاکیدی که امام خمینی و سایر مراجع به رعایت قوانین موجود در کشور اسلامی که ضامن بقای آن می باشد موید این مطلب است که انسان نماز گذار که اکثریت جامعه ایران را تشکیل می دهند باید در تولیدات خود دقت بیشتری نمایند تا خدای ناخواسته گرفتار حق الناس نگردند.

آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب (ماده ۴۶)

ماده ۲: اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی آب رافراهم نماید ممنوع است.

ماده ۱۴: تخلیه و پخش فاضلاب یا هرنوع ماده آلوده کننده از منابع متفرقه به آبهای پذیرنده به میزان بیش از حد استاندارد ممنوع است.

۳ - از جنبه مسئولیت اخلاقی: اسلام مکتب اجتماعی است و به زندگی اجتماعی اهمیت ویژه ای می دهد، برخی احکام و دستورات از جمله حسن معاشرت، حفظ کرامت، ایثار، پند دادن، امر به معروف و نهی از منکر، حرمت احتکار، کم فروشی، گران فروشی، نداشتن فریب در معامله،... همه از اموری هستند که توصیه به رعایت آنها شده است. یقیناً تولید محصولات که حاوی انواع آلودگی های میکروبی و غیر میکروبی هستند و فروش آنها به مصرف کنندگانی که اطلاع از وضعیت آلودگی ندارند مصداق غش در معامله است و توصیه نمی گردد و بر نمازگزاران است که رعایت آن را بنمایند.

۴ - از جنبه مسئولیت انسان در اجتماع و طبیعت: انسان در طول زندگی، علاوه بر تعامل با هم نوع، با دنیای پیرامون خود ارتباط دارد. هرچند اراده خدا بر این تعلق گرفته که طبیعت مسخر و در اختیار انسان قرار گیرد و انسان توانایی تصرف در طبیعت را دارا می باشد. این بهره مندی مشروط به استفاده معقول شده و انسان امانت الهی که بر دوش دارد باید به نحو احسن به صاحب اصلی اش تحویل دهد. انسان باید از مواهب طبیعت بهره برده و در خلقت آنها تفکر نموده، آنها را آیات خدا بداند، که مالک اصلی اش خداوند است. انسان بنا به آیه ۳۱ سوره اعراف (کلوا و اشربوا و لا تسرفوا) هرگز مجاز به اسراف و افراط در استفاده نخواهد بود. علاوه بر این انسان نه تنها باید از تخریب طبیعت پرهیز کند باید به آبادانی آن همت نماید (آیه ۶۱ سوره هود: او شمارا از زمین پدید آورد و آبادی آن را از شما خواسته است: هو انشاکم من الارض و استعمر کم فیها). بر اساس تفسیر استاد جوادی آملی منظور از زمین گستره زیست بشر بوده و انسان به حکم جانشینی خدا ملزم به آبادی زمین است چه رسد به اینکه آن را تخریب کند. بر اساس همین اصول کاشت درخت به عنوان صدقه و حقوقی بران حیوانات در نظر گرفته شده است.

لذا چنین می توان نتیجه گرفت انسان نماز گذار به جهت صداقت در رفتار و عملش که از خداوند تقاضای خیر میکند و به صالحین درود میفرستد، زمین و وسایر کائنات را مالک اصلی اش را خداوند می داند، از گمراهان دوری میجوید، و به خداوند توکل دارد باید در تولید محصولات گیاهی و دامی خود دقت نموده و در کاربرد سموم که باعث مرگ و ضرر به انسان و طبیعت میشود، در کاربرد کودها و مواد شیمیایی و فاضلاب رعایت استانداردهای لازم را بنماید تا گرفتار حقوق مردم (حقالناس) نگردد. والسلام

منابع مورد استفاده

۱ - قرآن کریم

۲ - امام خمینی . ۱۳۷۶ . توضیح المسائل

۳ - آهون منش ، علی ، خواجه شیرازی ، حمید رضا و سیاوش یونسی . ۱۳۷۴ . اصول مدیریت بیماری های گیاهی . ۲۷۵ صفحه .

۴ - ارشاد، جعفر . ۱۳۷۳ . قارچهای ایران . انتشارات سازمان تحقیقات ، آموزش و ترویج کشاورزی تهران . ۳۸۵ صفحه ۵ - بامدادیان ، علی . ۱۳۷۶ . قارچکشاها و کاربرد آنها در کشاورزی . انتشارات برهمند . ۲۳۵ صفحه .

۶ - وطن دوست ، رضا . ۱۳۸۸ . مسئولیت پذیری و مسئولیت گریزی . موسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی . ۱۱۲ صفحه .

۶ - وهاب زاده ، عبدالحسین . ۱۳۷۷ . مراقبت از زمین برای زندگی پایدار . انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد . ۲۹۴ صفحه .

۶ - پویان ، حسن و نیره توکلی . ۱۳۸۰ . محیط زیست و نظریه اجتماعی . انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست . ۳۰۶ صفحه .

۷ - حسن اقلی ، ع ، لیاقت ، ع و میراب زاده ، م (۱۳۸۱) . تغییرات میزان مواد آلی در نتیجه آبیاری با فاضلاب خانگی و خودپالایی آن ، آب و فاضلاب ، شماره ۴۲ ، ص ۲ - ۱۱ .

۸ - شیاریا ، ال . ۱۳۷۴ . روشهای برآورد میزان خسارت آفات به محصولات زراعی (ترجمه قدیر نوری قنبلانی) . انتشارات دانشگاه اردبیل . ۳۴۵ صفحه .

۹ - صلوا تیان ، میر ۱۳۷۶ . قرنطینه گیاهی . انتشارات نشر آموزش کشاورزی . ۲۷۶ صفحه .

10 - Agrios , G . N . 1996 . Plant Pathology . Athed . Academic press , New York . USA . 635 P .

11 - Buchenauer, H. and Rohner, E. 1981. Effect of triadimefon and triadimenol on growth of various plant species as well as on gibberellin content and sterol metabolism in shoots of barley seedlings. *Pesticide Biochemistry and physiology*. 15 : 58 - 70.

12- Watkinson, G. M. 1981. *Compendium of Cotton Disease*. APS Press 87 p.